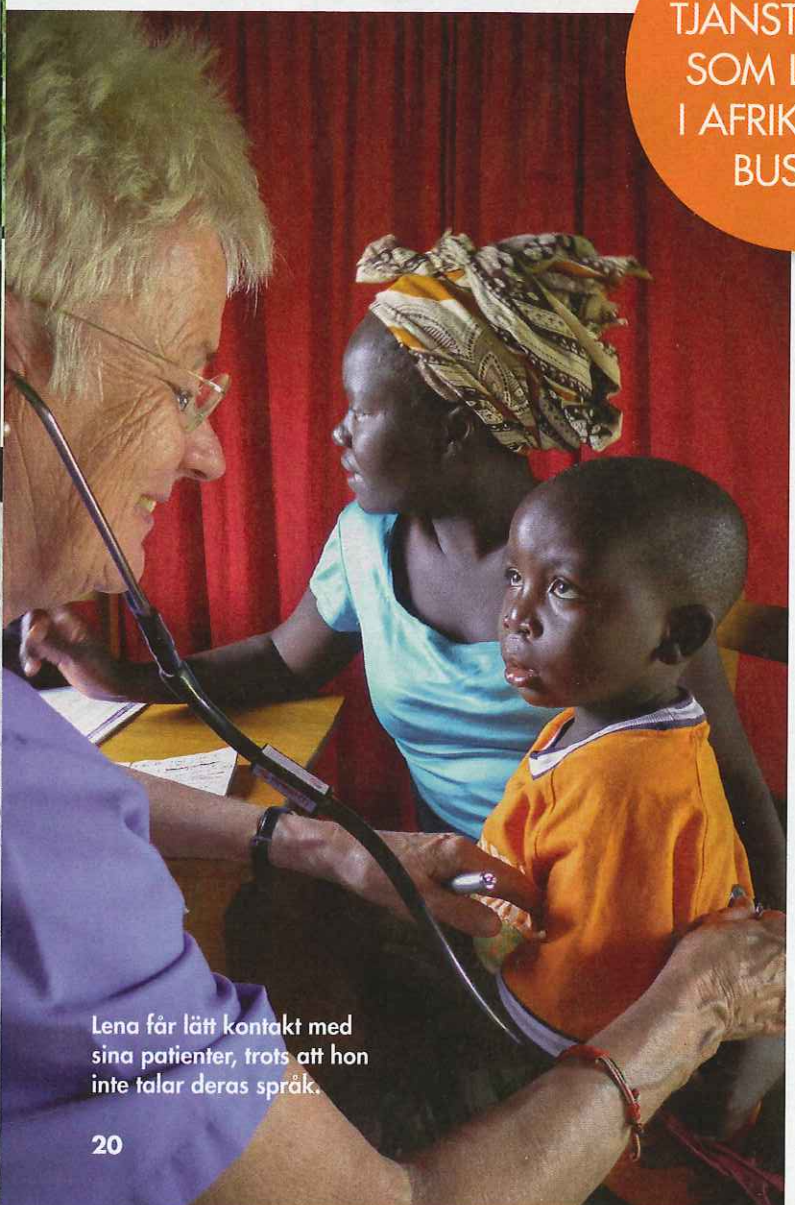

Vi har gjort stor skillnad

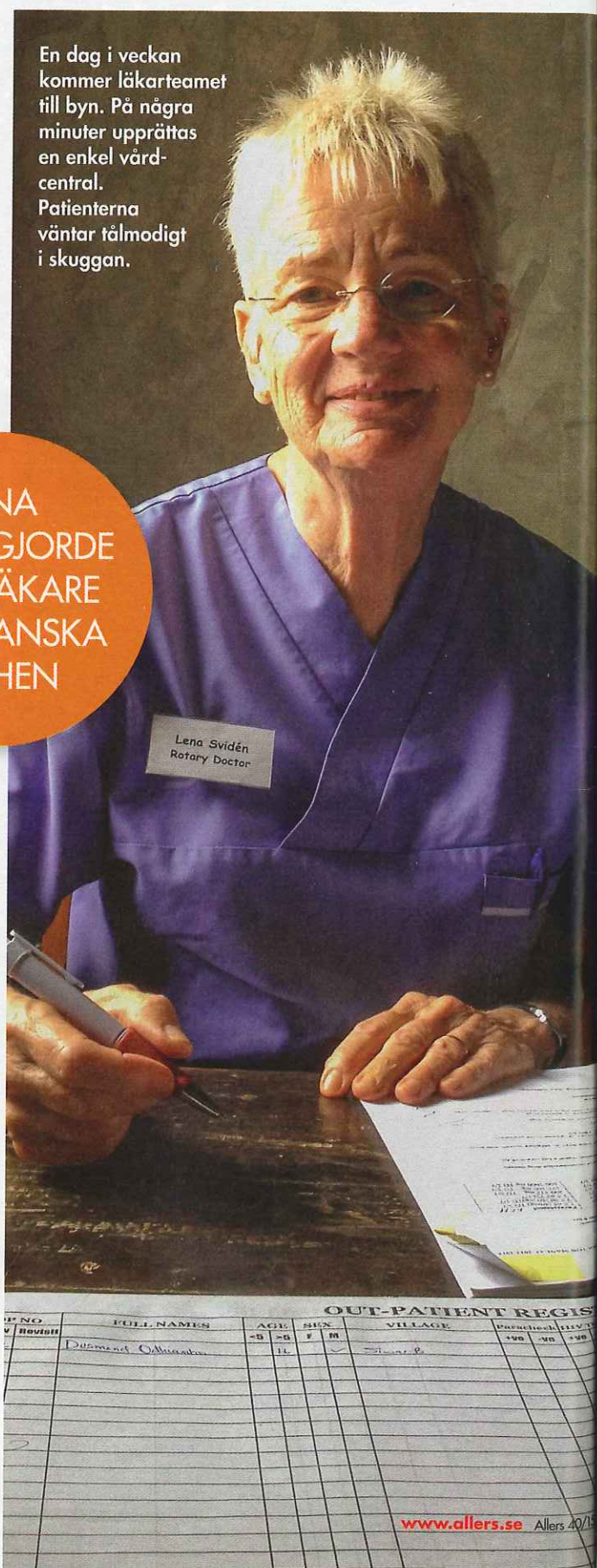
En dag i veckan kommer läkarteamet till byn. På några minuter upprättas en enkel vårdcentral. Patienterna väntar tålmodigt i skuggan.

LENA
TJÄNSTGJORDE
SOM LÄKARE
I AFRIKANSKA
BUSHEN

Lena får lätt kontakt med sina patienter, trots att hon inte talar deras språk.

20

– det känns fantastiskt!

Redan som ung visste Lena att hon ville arbeta i ett u-land. Men det skulle dröja tills hon var 55 år innan hon till slut kom iväg. Nu har hon fyllt 75 och har gjort sin sjätte och sista resa som jeep-doktor i Afrika.

Text och bild: EVA KAUJSER

Det är tidig morgon i den lilla orten Siaya i västra Kenya. Tuppen gal på gården bredvid och solen har just gått upp över akacieträden. Det är fortfarande svalt när Lena Svidén kliver ut på gårdsplanen för att möta de andra i Rotarys lokala läkarteam. Där står den manliga sjuksköterskan Alvan Ng'ayo, 25 år, hiv-koordinatören Jotham Odhiambo, 32 år, och chauffören Elikana Abuyeka, 47 år. Lena känner dem väl, efter flera perioder som utsänd läkare från Sverige.

Den vita jeepen är framkörd och packad med mediciner och annat som behövs på en vårdcentral. Ute i bushen finns ingenting, utom en tom byggnad eller ett skjul, som på några minuter ska omvandlas till en enkel läkarstation. Det blir en timmes färd på dåliga grusvägar innan de är framme. Men Lena ser fram mot dagen.

– Det är ett och ett halvt år sedan jag var här förra gången. Det ska bli så spännande att se vad som hänt under den tiden och om mina gamla kontakter fortfarande är kvar i byarna...

Allt började för över 50 år sedan. Lenas pappa arbetade då på posten i Malmö. En dag kom han hem och berättade att han skulle ta FN-tjänst som postmästare i Gaza i Palestina. Han väckte hennes intresse för omvärlden. Några år senare träffade hon sin jämnåriga man Ulf Svidén, vars far också arbetade för FN. Det var när hon såg hans arbete för fattiga i den så kallade tredje världen som hennes dröm vaknade på allvar.

Det skulle dock dröja länge innan hon kunde följa dessa två förebilder i spåren, och vägen dit var ganska krokig.

– Först utbildade jag mig till tandläkare men kände att jag vil-

le något annat. En dag sa Ulf: "Lena, du är ju så intresserad av medicin, jag tror du ska söka in på läkarutbildningen!"

– Så, med min tandläkarexamen i botten började jag studera medicin när jag var 29 år, trots att jag inte alls hade särskilt bra betyg, säger hon och skrattar muntert åt minnet.

Pirrig men inte rädd

Under studietiden bildade hon och Ulf familj och fick i rask takt två barn, Johan och Karin.

Som allmänläkare arbetade hon först i Stockholms innerstad, därefter blev hon chef på en vårdcentral i Bromma. De sista åren före pensionen var hon husläkare i Rinkeby, ett arbete som innebar möten med många patienter från andra kulturer. Lenas liv fylldes i övrigt av vardag med familj, vänner och barnens aktiviteter. Både hon och Ulf var bland annat engagerade föräldrar i en waldorfskola i Bromsten.

Drömmen om att fara ut i världen fanns kvar och när barnen kom upp i tonåren ville Lena jobba i flyktingläger i Palestina. Men då utropade tonårsdottern Karin upprört: "Mamma, det är ju farligt!"

– Så det blev ingen tjänstgöring i Palestina, konstaterar hon med ett litet skratt, och tillägger att dottern Karin senare skulle få en helt annan uppfattning...

Först som 55-åring kunde Lena förverkliga sin dröm. Hon hörde om Rotarys läkarsatsning i Afrika och kände att det skulle passa henne perfekt. Hon skulle arbeta sex veckor i områden där hon aldrig varit. Var hon aldrig rädd?

– Nej, svarar hon. Visst var det pirrigt, särskilt första gången, men jag var inte rädd. Ulf var den förste att stödja mina planer och

LÄKARBANKEN

Varje år åker cirka 80 svenska läkare, tandläkare och sjuksköterskor genom Rotarys läkarbank för tjänstgöring i avlägsna byar på landsbygden i Östafrika. De arbetar utan lön och stannar i sex veckor vardera. Under en sexveckorsperiod träffar de cirka 1 000 patienter. Avgiften är 100 shilling (motsvarande 10 svenska kronor) per besök men all medicin är gratis. Läkarbanken finansieras av Rotary Sverige

han har också varit med ut som resällskap.

Den första resan i Rotarys regi gick till Zambia 1995, där hon arbetade på ett litet missionssjukhus. Snabbt blev hon varse hur olika vi ser på liv och död i Sverige och i Afrika. Hon minns fortfarande när hon en dag kom in i en sal där det låg en kvinna med ett litet barn i famnen.

– Det fanns andra patienter som vi skulle ta hand om först, så innan jag kom fram till kvinnan hade barnet dött i hennes famn. Jag försökte trösta mamman genom att sätta mig intill henne och försiktigt ta henne om axeln. Det skulle kunnat fungera i Sverige där vi säger "håll om, håll tyst, håll ut".

– Men jag kände instinktivt att det var fel att göra så. Jag frågade därför sköterskan om det var någonting jag kunde göra för mamman.

– Då fick jag en blick som uttryckte ungefär: Dumma västerländska doktor! Fattar du inte att barnet har dött! Det finns inget att göra för henne. Ta hand om dina andra patienter i stället!

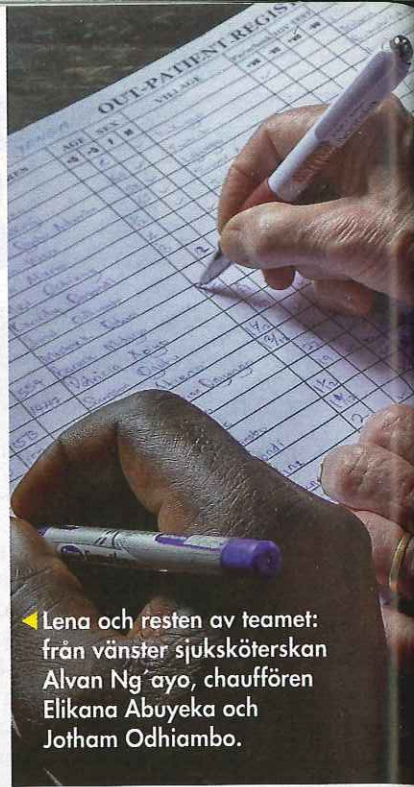
Nu har hon lärt sig mer om hur fattiga människor på den afrikanska landsbygden förhåller sig till livet och döden. Efter första resan till Zambia har hon varit fem gånger i västra Kenya, där Rotary driver sjukvård på landsbygden. Enligt ett bestämt schema åker läkarteamen varje dag till en ny by.

Upplysta patienter

Lena sätter sig vant till rätta i jeepen tillsammans med de andra denna morgon. Stämningen är glad trots de dåliga vägarna. Jotham underhåller med sina skämt och ibland blir det vilda diskussioner om politik eller religion.

Framme i byn tas de emot av en lokal hälsokommitté och en tolk. Här väntar redan många patienter i skuggan. Den tillfälliga vårdcentralen upprättas snabbt och består av fyra olika delar.

I en vrå sitter hiv-koordinatören Jotham **Forts på nästa sida**

◀ Lena och resten av teamet: från vänster sjuksköterskan Alvan Ng'ayo, chauffören Elikana Abuyeka och Jotham Odhiambo.

I dag ser jag sällan undernärda barn

Forts från föregående sida

och tar blodprov på patienter som misstänks ha malaria, hiv eller blodbrist.

I en annan vrå tar sjuksköterskan Alvan hand om mödrar och småbarn. I ett tredje hörn delar chauffören Elikana ut mediciner som Lena ordinerat. Doktorn själv har ett eget rum med bord och tre stolar. Enkla tygstycken blir dörrar.

Arbetet går snabbt och smidigt. Ibland ber Lena den vänlige Alvan hjälpa henne bedöma några ovanliga hudutslag. Ibland diskuterar hon med Jotham om provtagning av misstänkt smittade patienter.

– Här är patienterna upplysta och positiva till provtagning och för varje gång jag är ute hittar jag också allt färre smittade personer, säger Lena.

Varje dag tar teamet hand om 30–60 personer. Ofta har patienterna, febriga och sjuka, vandrat länge på små stigar med sina barn på ryggen för att komma till doktorn.

– De flesta kommer för att de har feber, diarréer, olika typer av infektioner eller besvär r

vägarna. Veldig många har malaria och särskilt barnen är ofta drabbade, berättar Lena.

– Den här tiden på året är malariamyggan som mest aktiv. Vi säljer billiga myggnät, men i byarna förstår de inte alltid värdet av näten.

Samtidigt gläds hon åt att hälsoillståndet hela tiden förbättras i de byar där hon har arbetat.

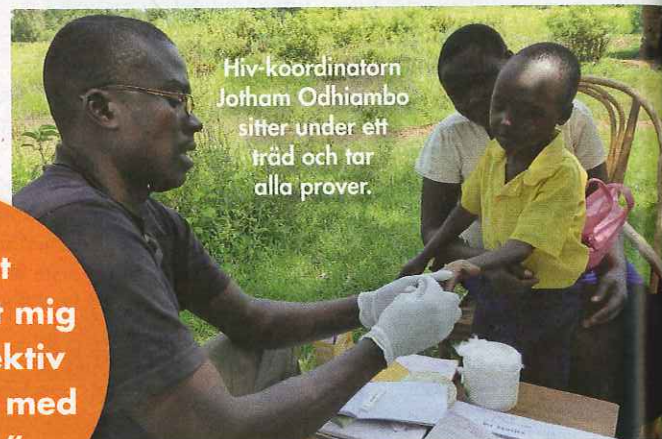
– Förr kom många undernärda barn. Det ser jag sällan i dag.

En unik chans

Lena berättar att man också har fått bukt med hiv, även om hiv-epidemin fortfarande ligger som en dimma över verksamheten.

– Det är smärtsamt när en farmor kommer med sitt lilla barnbarn och får beskedet att barnet har hiv. Då är nästan alltid mamman eller pappan döda, och då undrar jag hur det ska gå för det lilla barnet.

"Arbetet här har gett mig nya perspektiv som jag tar med mig hem"

Hiv-koordinatören Jotham Odhiambo sitter under ett träd och tar alla prover.

Tillvaron som jeep-doktor i Kenya innebär både sorg och glädje. När det gäller sin egen insats är Lena ödmjuk. Men visst skulle många barn med malaria annars troligen avlida, konstaterar hon. Och visst behövs läkarteamen ännu i de fattigaste områdena. Men på sikt kan även Kenya ta hand om sina sjuka utan hjälp utifrån. Det är Lena förvissad om. För hennes egen del är värdet att hon får en unik chans att möta människor från en annan kultur.

– Jag gör en liten insats och får väldigt mycket tillbaka. Varje dag får jag nya insikter. Bland dem jag möter finns ofta en syn på döden som en naturlig del av livet. Människor här har en förnöjsamhet med livets villkor som grundas i en djup gudstro. Det ger mig nya perspektiv som jag tar med mig hem.

Rotary har en åldersgräns på 75 år, så detta är Lenas sista resa som jeep-doktor. Hemma väntar ett mer normalt pensionärsliv i Bromma med tid för bokläsning, teaterbesök, föredrag och umgänge med goda vänner. Hon har också kvar några uppdrag som mentor, seminarieledare i läkarutbildningen. Säkert blir det också många helger med de fem barnbarnen i det hus som hon och Ulf låtit bygga i Stockholms skärgård.

Och dottern Karin, som en gång var emot Lenas resa till Palestina har nu själv gått i mammas fotspår. Hon blev också läkare och arbetade därefter åtta månader i Somalia för Läkare utan gränser.

– Hon skulle mer än gärna vilja vara med mig här, säger Lena. Men nu är det hon som har ett liv fullt av jobb och småbarn i Sverige. Tids nog hon åker nog iväg igen för en insats utomlands!